

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

ESIMENE OSAKOND

KOHTUASI KIISA vs. EESTI

(Kaebus nr 72999/10)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

13. märts 2014. a

Kohtuotsus on lõplik, kuid seda võidakse keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Kiisa vs. Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond) komiteena, kuhu kuuluvad

esimees Khanlar Hajiyeu,

Julia Laffranque,

Erik Møse,

ja *osakonna sekretäri asetäitja* André Wampach,

olles pidanud nõu kinnisel istungil 18. veebruaril 2014,

tegi nimetatud kuupäeval järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb Eesti kodaniku Karin Kiisa (edaspidi „kaebaja”) 17. novembril 2010 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel kohtule Eesti Vabariigi vastu esitatud kaebusel (nr 72999/10).

2. Kaebajat esindas esialgu Tallinna advokaat R. Nõu. 11. augustil 2013 tühistas kaebaja advokaadile antud volituse. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.

3. 18. märtsil 2013 edastati kaebus riigile.

ASJAOLUD**I. KOHTUASJA ASJAOLUD**

4. Kaebaja on sündinud 1966. aastal ja elab Tallinnas.

5. 10. oktoobril 2003 esitas kaebaja Harju Maakohtusse (endise nimega Tallinna Linnakohus) hagiavalduse abielu lahutamiseks ja ühisvara, sealhulgas mitme kinnisasja ja äriühingute osaluse jagamiseks.

6. Kostja esitas oma seisukohad kohtule 15. jaanuaril 2004.

7. Eelistung toimus 20. aprillil 2004. Kostja advokaadi haigestumise tõttu taotleti istungi edasilükkamist. Kaebaja esitas taotluse, mis puudutas uusi tõendeid ja ajutist meedet.

8. 9. novembril 2004 toimus eelistung. Kaebaja teatas, et kavatseb oma hagi täiendada.

9. 20. detsembril 2004 esitas kaebaja uusi väiteid ja uute tõenditega seotud taotluse. 5. jaanuaril 2005 esitas kostja oma vastuse.

10. 7. aprillil 2005 toimus eelistung.

11. 22. augustil 2005 esitas kaebaja mitu menetluslikku vastuväidet ja uusi tõendeid puudutavaid taotlusi, sealhulgas taotluse ekspertiisi määramiseks. 2. septembril 2005 taotles ta menetluse peatamist.

12. 13. septembril 2005 toimus eelistung. Kuna kostja ei ilmunud istungile, lükati asja arutamine edasi.

13. 25. oktoobril 2005 esitas kostja lisatõendeid. 11. novembril 2005 esitas kaebaja oma vastuse, uusi väiteid ja uute tõenditega seotud taotluse. 11. jaanuaril 2006 esitas kostja uusi seisukohti.

14. 17. jaanuaril 2006 toimus eelistung.

15. 31. märtsil ja 24. augustil 2006 esitas kaebaja uusi tõendeid, väiteid ja uusi tõendeid puudutavaid taotlusi, sealhulgas taotluse ekspertiisi määramiseks, ning täiendas oma hagi.

16. 5. septembril 2006 toimus kohtuistung. Kaebaja taotles ekspertiisi määramist. Ta

ei olnud veel esitanud ühisvara nimekirja, andmeid selle väärtuse kohta ega asjakohaseid tõendeid. Kaebaja vaidles vastu kostja taotlusele teha osaotsus abielu lahutamise kohta.

17. 15. septembril 2006 tegi Harju Maakohus osaotsuse, millega lahutas poolte abielu. Kaebaja esitas apellatsioonkaebuse.

18. 25. septembril 2006 esitas ta taotluse kohtuniku taandamiseks ja uusi tõendeid puudutavaid taotlusi.

19. 7. mail 2007 jättis Tallinna Ringkonnakohus kaebaja apellatsioonkaebuse rahuldamata. 25. juulil 2007 keeldus Riigikohus kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse võtmast.

20. 20. detsembril 2007 esitas kaebaja oma tervikliku hagiavalduse, milleks maakohus oli teda kohustanud, sest ta oli oma esialgseid nõudeid mitu korda muutnud. Samuti esitas ta taotluse seoses uute tõendite ja ekspertiisiga. Järgnevatel kuudel vahetasid pooled omavahel kirjalikke seisukohti.

21. 11. juulil 2008 esitas kaebaja uusi väiteid ja uute tõenditega seotud taotlusi.

22. 18. septembril 2008 tegi maakohus otsuse ekspertiisi ettemaksu kohta.

23. 10. oktoobril 2008 taotles kaebaja vaheotsust ühisvara kindlakstegemiseks. Kostja oli sellega nõus. 17. novembril 2008 kohustas maakohus pooli esitama vara nimekirjad.

24. 2009. aasta aprillis vahetasid pooled seoses kohtukuludega seisukohti ning kohus kohustas pooli esitama mis tahes veel esitamata tõendeid.

25. 26. juunil 2009 tegi Harju Maakohus vaheotsuse ühisvara koosseisu kohta. Apellatsioonkaebuse esitasid nii kaebaja kui ka kostja. 2009. aasta septembris ja 2010. aasta jaanuaris vahetasid pooled seisukohti.

26. 27. jaanuaril 2010 toimus kohtuistung Tallinna Ringkonnakohtus, mis tegi 16. veebruaril 2010 otsuse, millega rahaldas osaliselt kostja apellatsioonkaebuse. Osaotsuse peale esitasid mõlemad pooled Riigikohtusse kassatsioonkaebuse.

27. 31. mail 2010 keeldus Riigikohus poolte kassatsioonkaebust menetlusse võtmast ja osaotsus jõustus.

28. 18. augustil 2010 täiendas kaebaja oma hagi ja taotles hagi tagamist.

29. 19. augustil 2010 tagas maakohus hagi.

30. 17. novembril 2010 kohustas maakohus kaebajat tegema ekspertiisi ettemaksu. 21. detsembril 2010 määras kohus ekspertiisi.

31. 14. jaanuaril 2011 esitas kaebaja vastuväited kohtu tegevuse kohta, täiendas oma hagi ning esitas uusi tõendeid.

32. 1. veebruaril 2011 hoiatas kohus pooli, et kui nad ei esita ekspertidele vajalikke andmeid, määratakse neile trahv. 3. veebruaril 2011 esitas kaebaja vastuväited kohtu tegevuse kohta ja taotles eksperdi taandamist. 11. märtsil 2011 jättis maakohus taandamistaotluse rahuldamata.

33. 3. mail 2011 kohustas maakohus kostjat esitama eksperdile nõutud dokumente.

34. 9. mail 2011 esitas kaebaja lisaarvamuse ning taotles taas kord eksperdi taandamist. Taotlus jäeti 17. mail 2011 rahuldamata.

35. 2011. aasta mais, augustis ja septembris saabusid maakohtusse ekspertiisi tulemused mitme kinnisasja ja äriühingute osaluse väärtuse kohta.

36. 2011. aasta septembris ja novembris tegid pooled teineteisele ettepanekuid ja vahetasid seisukohti vara jagamise kohta.

37. 24. novembril 2011 taotles kaebaja asja menetleva kohtuniku taandamist. Taotlus jäeti rahuldamata.

38. 2011. aasta detsembris esitas kaebaja veel väiteid ja uute tõenditega seotud taotluse. Samuti esitas ta vastuväite kohtu tegevuse kohta.

39. 6. veebruaril 2012 jättis kohus uute tõenditega seotud taotluse rahuldamata. Kaebaja esitas vastuväite.

40. 8. märtsi 2012 istungil kuulati üle eksperdid. Kaebaja väitis, et ta ei süüdistata

kohut ega kostjat menetluse pikkuses ning taotles istungi edasilükkamist, kuna ta soovis saada hinnangut ühel kinnisasjal paikneva metsa väärtuse kohta. Istung lükati edasi.

41. 19. märtsil 2012 esitas kaebaja uusi taotlusi seoses nimetatud kinnisasjaga. 21. mail 2012 jättis kohus need taotlused rahuldamata ja kohustas kostjat esitama hinnangu. Kostja taotles ajapikendust.

42. 21. juunil 2012 esitas kaebaja lisaarvamuse.

43. 16. oktoobril 2012 esitas kaebaja uusi taotlusi.

44. 15. novembril 2012 peeti kohtuistung.

45. 21. jaanuaril 2013 tegi Harju Maakohus sisulise otsuse ühisvara jagamise kohta. Mõlemad pooled esitasid apellatsioonkaebuse.

46. 2013. aasta märtsis vahetasid pooled omavahel seisukohti.

47. 30. aprillil 2013 tegi Tallinna Ringkonnakohus otsuse. Kohus rahuldab osaliselt kaebaja apellatsioonkaebuse, jättis kostja apellatsioonkaebuse rahuldamata ning muutis osaliselt maakohtu otsust. Mõlemad pooled esitasid kassatsioonkaebuse Riigikohtusse.

48. 1. augustil 2013 keeldus Riigikohus poolte kassatsioonkaebust menetluse võtmast.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA

49. Eesti Vabariigi põhiseaduses on sätestatud:

§ 14

„Õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus.”

§ 15

„(1) Igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Igaüks võib oma kohtuasja läbivaatamisel nõuda mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist.

2) Kohus järgib põhiseadust ja tunnistab põhiseadusevastaseks mis tahes seaduse, muu õigusakti või toimingu, mis rikub põhiseaduses sätestatud õigusi ja vabadusi või on muul viisil põhiseadusega vastuolus.”

§ 25

Igaühel on õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele.”

50. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lg 4 sätestab halduskohtule hüvitamiskaebuse esitamise tähtajaks kolm aastat.

51. 30. detsembri 2008 otsusega (kohtuasi nr 3-4-1-12-08) käsitles Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium kriminaalmenetluse pikkusega seotud kaebust. Kolleegium jättis kaebuse läbi vaatamata, leides, et kaebaja oleks võinud kasutada muud tõhusat õiguskaitsevahendit. Riigikohus leidis:

„25. Vaagides [kaebaja] taotlust hüvitada talle põhiõiguste rikkumisega tekitatud kahju, nõustub kolleegium menetlusosaliste seisukohtades avaldatud arvamusega, et [kaebajal] on võimalik nõuda kahju hüvitamist halduskohtus riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ja korras.”

Riigikohtu nimetatud otsust on palju tsiteeritud kohtuasjas *Malkov vs. Eesti* (nr 31407/07, punkt 32, 4. veebruar 2010).

52. 22. märtsi 2011 otsuses *Osmjorkini* kohtuasjas (kohtuasi nr 3-3-1-85-09) leidis Riigikohtu üldkogu, et põhiseaduse § 14 sätestab põhiõiguse saada tõhusat õiguskaitset. Koosmõjus põhiseaduse §-ga 15 nägid nimetatud sätted ette põhiõiguse tõhusale menetlusele. Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile sisaldab ka õigust nõuda, et menetlus kestaks mõistliku aja. Riigikohus viitas ka konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud õigusele õiglasele kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul ning konventsiooni artiklis 13 sätestatud õigusele tõhusale õiguskaitsevahendile. Riigikohus leidis, et riigivastutuse seadus ei näe ette ebamõistlikult pika kohtueelse kriminaalmenetlusega tekitatud

mittevaralise kahju hüvitamist, tunnistas selle vastavas osas põhiseadusega vastuolus olevaks ning mõistis põhiseaduse §-le 25 tuginedes kaebaja kasuks välja rahasumma. Riigikohus leidis veel, et tuleb kehtestada eriregulatsioon kriminaalmenetluses tekitatud kahju hüvitamiseks (nimetatud kohtuotsuse pikemat kokkuvõtet vt otsusest *Raudsepp vs. Eesti*, nr 54191/07, punktid 38–42, 8. november 2011).

53. 23. mai 2011 otsusega (avaldamata) otsustas Riigikohtu tsiviilkolleegium jätta läbi vaatamata kaebaja kassatsioonkaebuse tsiviilasjas nr 2-04-1159. Kassatsioonkaebuses sisalduva hüvitisnõude kohta, mis tulenes ebamõistlikult pikast menetlusest, märkis Riigikohus, et asi ei ole tsiviilkohtu pädevuses. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 30. detsembri 2008 otsusele (vt punkti 51 eespool) ja Riigikohtu üldkogu 22. märtsi 2011 otsusele (vt punkti 52 eespool) viidates selgitas tsiviilkolleegium, et ebamõistlikult pika menetlusega tekitatud kahju hüvitamise nõue tuleb esitada halduskohtusse.

54. 27. veebruari 2012 otsusega (kohtuasjas nr 3-10-3326) mõistis Tartu Halduskohus kaebaja kasuks välja rahasumma muu hulgas ebamõistlikult pika kriminaalmenetlusega ja tõkendi (elukohast lahkumise keeld) pikaajalise kohaldamisega tekitatud mittevaralise kahju eest. Kaebaja suhtes oli kriminaalmenetlus menetlusaja möödumise tõttu juba lõpetatud. Halduskohus viitas põhiseaduse §-dele 14, 15, 25, 34 ja 35 ning Riigikohtu otsusele *Osmjorkini* kohtuasjas.

55. 30. novembri 2012 otsusega (kohtuasjas nr 3-11-1108) mõistis Tartu Halduskohus kaebaja kasuks välja rahasumma ebamõistlikult pika kriminaalmenetlusega ja elukohast lahkumise keeluga tekitatud mittevaralise kahju eest. Halduskohus viitas põhiseaduse §-dele 14, 25, 34 ja 35 ning Riigikohtu otsusele *Osmjorkini* kohtuasjas (nimetatud halduskohtumenetlused on kokku võetud kohtuasjas *Mets vs. Eesti* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 38967/10, punktid 14–15, 7. mai 2013).

56. 8. mai 2012 määrusega (kohtuasjas nr 3-11-1146) kinnitas Tallinna Halduskohus kaebaja ja Justiitsministeeriumi vahel sõlmitud kompromissi. Ministeerium nõustus maksma kaebajale hüvitiseks rahasumma pika kriminaalmenetlusega tekitatud mittevaralise kahju eest.

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE

57. Kaebaja kaebas, et tsiviilkohtumenetluse pikkus ei olnud kooskõlas mõistliku aja nõudega, mis on sätestatud konventsiooni artikli 6 lõikes 1, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel on oma tsiviilõiguste ja -kohustuste [---] üle otsustamisel õigus [---] kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul [---] kohtus.”

58. EIK märgib, et kõnealune menetlus algas 10. oktoobril 2003 ja lõppes 1. augustil 2013, mis tähendab, et menetlus kestis kolmes kohtuastmes kokku üheksa aastat ja ligi üheksa kuud.

A. Vastuvõetavus

59. Riik palus EIK-il tunnistada kaebus vastuvõetamatuks, kuna kaebaja ei ole ammendanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid. Riik viitas hiljutistele suundumustele riigisiseses kohtupraktikas (vt punkte 51, 52, 55 ja 56 eespool) ning väitis, et on võimalik nõuda kahjuhüvitist Justiitsministeeriumilt ning kui ministeeriumiga kokkuleppele ei jõuta, võib puudutatud isik pöörduda halduskohtusse. Asjaolu, et nimetatud valdkonnas ei ole kohtupraktika veel ulatuslik, ei tähenda, et õiguskaitsevahend ei ole tõhus. Riik leidis, et kui EIK tunnistaks käesoleva kaebuse vastuvõetamatuks, siis aitaks see kaasa olemasolevate riigisiseste õiguskaitsevahendite laialdasemale kasutamisele ning aitaks

selliste EIK-ile esitatavate kaebuste hulka tulevikus vähendada.

60. EIK märgib, et ta on varasemates kohtuasjades leidnud, et Eestis puudub tõhus õiguskaitsevahend menetluse pikkust puudutavate kaebuste korral (vt eespool viidatud *Raudsepp*, punktid 62–66, ja selles viidatud muud kohtuasjad). EIK märgib veel, et tal oli hiljuti juhus käsitleda kaebust seoses ebamõistlikult pika menetlusega ja tõhusate õiguskaitsevahendite väidetava puudumisega eespool viidatud kohtuasjas *Mets vs. Eesti*. Selles kohtuasjas, mis puudutas ebamõistlikult pikka kriminaalmenetlust, pöördus kaebaja halduskohtusse ja tema kasuks mõisteti välja hüvitis mittevarelise kahju eest. EIK leidis, et kaebaja oli kaotanud oma ohvristaatuse seoses artikli 6 lõike 1 alusel esitatud kaebusega (vt eespool viidatud *Mets*, punktid 27–33, ja punkti 55 eespool). Seoses tõhusa õiguskaitsevahendi puudumise kohta esitatud kaebusega märkis EIK, et kaebaja käsutuses oli kohtupraktikas välja kujunenud tõhus õiguskaitsevahend, mida ta ka kasutas, ning seetõttu tunnistati kaebus kui selgelt põhjendamatu vastuvõetamatuks (*ibid.*, punktid 34–37). EIK on võtnud arvesse ka üht teist kohtuasja, kus halduskohus mõistis välja hüvitise ebamõistlikult pika kriminaalmenetluse eest (vt punkti 54 eespool).

61. Kuid EIK märgib, et käesolev kaebus esitati EIK-ile 17. novembril 2010, s.o enne riigi viidatud kohtupraktika väljakujunemist, eelkõige enne Riigikohtu 22. märtsi 2011 otsust *Osmjorkini* kohtuasjas ja sellele järgnenud halduskohtute otsuseid. Selle tõttu leiab EIK sarnaselt oma seisukohaga eespool viidatud kohtuasjas *Raudsepp*, et käesoleva kaebuse esitamise ajal puudus kaebajal tõhus õiguskaitsevahend seoses oma menetluse pikkust puudutava kaebusega.

62. EIK märgib veel, et riigisisene menetlus käesolevas asjas lõppes 1. augustil 2013, s.o pärast Riigikohtu 22. märtsi 2011 otsust ja sellele järgnenud halduskohtute otsuseid, mis tuginesid nimetatud Riigikohtu otsusele. Seega tekib küsimus, kas kaebaja pidi pärast kaebuse esitamist EIK-ile pöörduma halduskohtusse.

63. EIK kordab siinkohal, et riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamist hinnatakse üldjuhul EIK-ile kaebuse esitamise kuupäevast lähtudes. Kuid nagu EIK on juba korduvalt leidnud, on sellest reeglist ka erandeid, mida saab õigustada iga kohtuasja eriliste asjaoludega (vt *Baumann vs. Prantsusmaa*, nr 33592/96, punkt 47, EIK 2001-V, ja *Brusco vs. Itaalia* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 69789/01, EIK 2001-IX). EIK on sellest üldreeglist kõrvale kaldunud eelkõige näiteks Itaalia, Horvaatia ja Slovakkia vastu esitatud kaebuste puhul seoses ebamõistlikult pikka kohtumenetlust puudutavate õiguskaitsevahenditega (vt eespool viidatud *Brusco; Nogolica vs. Horvaatia* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 77784/01, EIK 2002-VIII; ning *Andrášik jt vs. Slovakkia* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 57984/00, 60226/00, 60237/00, 60242/00, 60679/00, 60680/00 ja 68563/01, EIK 2002-IX) ja kohtuasjas *İçyer vs. Türgi* ((otsus vastuvõetavuse kohta), nr 18888/02, EIK 2006-I) seoses uue õiguskaitsevahendiga, millega hüvitatakse omandiõigusesse sekkumine (vt ka *Charzyński vs. Poola* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 15212/03, EIK 2005-V, ja *Tadeusz Michalak vs. Poola*, nr 24549/03, 1. märts 2005). Nimetatud kohtuasjades kõne all olnud õiguskaitsevahendid kehtestati selleks, et pakkuda riigi tasandil hüvitist isikutele, kelle EIK-ile esitatud kaebused konventsiooni rikkumise kohta puudutasid sarnaseid teemasid (vt *Demopoulos jt vs. Türgi* (otsus vastuvõetavuse kohta) [suurkoda], nr 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 ja 21819/04, punkt 87, EIK 2010).

64. EIK märgib, et mitmel sellisel juhul sisaldasid ebamõistlikult pikka menetlust puudutavad õiguskaitsevahendeid jõustavad seadusemuudatused üleminekusätteid seoses kohtuasjadega, milles kaebus oli juba EIK-ile esitatud (vt *Balakchiev jt vs. Bulgaaria* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 65187/10, punkt 22, 18. juuni 2013; *Turgut jt vs. Türgi* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 4860/09, punkt 26, 26. märts 2013; *Taron vs. Saksamaa*

(otsus vastuvõetavuse kohta), nr 53126/07, punkt 27, 29. mai 2012; *Fakhretdinov jt vs. Venemaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 26716/09, 67576/09 ja 7698/10, punkt 16, 23. september 2010; *Vokurka vs. Tšehhi Vabariik* ((otsus vastuvõetavuse kohta), nr 40552/02, punkt 11, 16. oktoober 2007; *Grzinčič vs. Sloveenia*, nr 26867/02, punkt 48, EIK 2007-V (väljavõtted); ning eespool viidatud *Charzyński*, punkt 20). Nimetatud kontekstis on EIK viidanud tuhandetele (*Turgut jt*, punkt 54, ning *Grzinčič*, punkt 104, mõlemad eespool viidatud) või sadadele kaebustele (*Andrašik jt* ning *Nogolica*, mõlemad eespool viidatud) või paljudele kaebustele (*Ahlskog vs. Soome* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 5238/07, punkt 76, 9. november 2010), mis on riikide vastu esitatud.

65. Kuid EIK märgib, et menetluses on vaid mõned ebamõistlikult pikka menetlust puudutavad kaebused, mis on Eesti riigi vastu esitatud enne Riigikohtu 22. märtsi 2011 otsust või enne aega, kui on võimalik lugeda, et puudutatud isikud on sellest otsusest teadlikud (viimase asjaolu kohta vt näiteks *Broca ja Texier-Micault vs. Prantsusmaa*, nr 27928/02 ja 31694/02, punkt 20, 21. oktoober 2003; *Depauw vs. Belgia* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 2115/04, 15. mai 2007; ning *Leandro Da Silva vs. Luksemburg*, nr 30273/07, punkt 50, 11. veebruar 2010). Võttes arvesse asjaolu, et käesolevas asjas esitas kaebaja oma kaebuse EIK-ile 17. novembril 2010 pärast seda, kui riigisisene menetlus oli kestnud üle seitsme aasta, samuti asjaolu, et kõnealune riigisisene õiguskaitsevahend oli kujundatud kohtupraktikaga, ilma et oleks kehtestatud konkreetseid üleminekusätteid seoses Strasbourgi kohtus pooleli olevate asjadega, ja arvestades puudutatud konventsiooniosalisega seotud sarnaste kohtuasjade väikest hulka, leiab EIK, et käesolevas asjas puuduvad erilised asjaolud, mis õigustaksid kõrvalekaldumist üldreeglist, mille kohaselt riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamist hinnatakse üldjuhul EIK-ile kaebuse esitamise kuupäevast lähtudes (vrd näiteks *Parizov vs. endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik*, nr 14258/03, punktid 45–46, 7. veebruar 2008, ja *Eriksson vs. Rootsi*, nr 60437/08, punkt 53, 12. aprill 2012). Seega leiab EIK, et käesoleval juhul ei saa kaebajalt nõuda, et ta kasutaks riigi loodud õiguskaitsevahendit. Selle tõttu tuleb riigi vastuväide riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise kohta rahuldamata jätta.

66. EIK märgib, et kaebus ei ole selgelt põhjendatu konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetamatu ka muudel alustel. Seetõttu tuleb kaebus tunnistada vastuvõetavaks.

B. Sisu

1. Poolte seisukohad

67. Kaebaja kaebas ebamõistlikult pika tsiviilmenetluse üle.

68. Riik oli seisukohal, et menetlus oli olnud nii pikk kaebaja ja kostja tegevuse tõttu, mitte kohtute süül.

69. Riik väitis, et menetluse pikkust mõjutas kõige rohkem see, et kaebaja täiendas korduvalt – vähemalt 25 korral – oma hagi ning esitas uusi tõendeid ja taotlusi. Kostjale tuli anda võimalus kaebaja seisukohtadele vastata ning kuna need seisukohad olid üldjuhul mahukad, taotles kostja vähemalt viiel korral vastamiseks ette nähtud aja pikendust. Kaebaja ise palus samuti mitmel korral ajapikendust, ühtlasi esitas ta mitu taotlust kohtuniku ja eksperdi taandamiseks ning vastuväiteid kohtu tegevuse kohta.

70. EIK märkis, et abielu lahutamise kohta 15. septembril 2006 tehtud osaotsuse ja ühisvara koosseisu kohta 26. juunil 2009 tehtud vaheotsuse vaidlustamine põhjustas umbes üheaastase pausi maakohtu menetluses. Viivitusi põhjustas ka see, et pooled, eelkõige kostja, ei esitanud ekspertidele õigel ajal andmeid.

71. Kõige lõpuks oli riik seisukohal, et asi hõlmas keerulist vaidlust vara üle. See ei olnud esmatähtis asi, arvestades seda, mis oli kaebaja jaoks kaalul.

2. EIK-i hinnang

72. EIK kordab, et menetluse pikkuse mõistlikkust tuleb hinnata kohtuasja asjaolude valguses ning võttes arvesse järgmisi kriteeriume: kohtuasja keerukus, kaebaja ja asjakohaste ametivõimude tegevus ning see, mis on kaebaja jaoks kaalul (vt muu hulgas *Frydlender vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 30979/96, punkt 43, EIK 2000-VII). Perekonnaseisu puudutavates asjades on vaja rakendada erilist hoolsust, arvestades võimalikke tagajärgi, mille võib ebamõistlikult pikk menetlus kaasa tuua eelkõige õiguse jaoks perekonnaelu puutumatusel (vt *Laino vs. Itaalia* [suurkoda], nr 3158/96, punkt 18, EIK 1999-I).

73. EIK tunnistab, et kõnealune tsiviilmenetlus oli teatud määral keeruline, võttes arvesse jagatava ühisvara suurust ja olemust ning vajadust teha mitu ekspertiisi selle väärtuse kindlakstegemiseks. Kuid EIK ei nõustu, et asi oli iseenesest niivõrd keeruline, et õigustada nii pikka menetlust.

74. Kaebaja tegevuse kohta leiab EIK, et asjaolu, et ta muutis oma nõudeid mitmel korral ning esitas erinevaid taotlusi seoses uute tõendite ja muude küsimustega, kahtlemata mõjutas menetluse pikkust. EIK märgib veel, et kaebaja kasutas oma õigust kaevata kohtuotsused, sealhulgas osa- ja vaheotsused edasi. Kuid EIK märgib siiski, et EIK-i järjekindla lähenemise kohaselt ei saa kaebajale ette heita seda, et ta kasutab kõiki vahendeid, mis on talle riigisisese õigusega oma huvide kaitseks ette nähtud (vt näiteks *Kolomiyets vs. Venemaa*, nr 76835/01, punkt 29, 22. veebruar 2007).

75. Mis puudutab ametivõimude tegevust, siis märgib EIK, et kuigi ta ei näe selgeid märke, et kohtud venitasid asja menetlusega, leiab ta ikkagi, et menetluse kogupikkus – üheksa aastat ja üheksa kuud – ei olnud kooskõlas kaebaja õigusega asja arutamisele mõistliku aja jooksul.

76. Selle kohta, mis oli kaebaja jaoks kaalul, märgib EIK, et kohtuasi puudutas kaebaja nõuet abielu lahutamiseks ja ühisvara jagamiseks. EIK tunnistab, et kaebaja abielu lahutati osaotsusega kiiremini ja eraldi tema ülejäänud nõuete lahendamisest. Kohtuasja ülejäänud osa puudutas varaga seotud vaidlust, mis ei tundunud olevat selline, mis oleks nõudnud väga kiiret lahendust.

77. Kuid olles vaadanud läbi EIK-ile esitatud materjalid ja võttes arvesse asjakohast kohtupraktikat, leiab EIK, et käesolevas asjas oli menetlus ebamõistlikult pikk ega olnud kooskõlas mõistliku aja nõudega.

78. Eeltoodu tõttu on konventsiooni artikli 6 lõiget 1 rikutud.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 13 VÄIDETAV RIKKUMINE

79. Kaebaja kaebas veel tõhusa õiguskaitsevahendi puudumist ebamõistlikult pika menetluse peale. Ta tugines artiklile 13, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel, kelle konventsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi on rikutud, on õigus tõhusale õiguskaitsevahendile riigivõimude ees ka siis, kui rikkumise pani toime ametiisik.”

A. Vastuvõetavus

80. EIK leiab, et see kaebus tõstatab konventsiooni alusel tõsiseid fakti- ja seaduseküsimusi, mille lahendamine nõuab sisulist uurimist. EIK leiab seega, et kaebus ei ole selgelt põhjendamatult konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. Samuti ei ole tuvastatud muid aluseid kaebuse vastuvõetamatuks tunnistamiseks. Seetõttu tuleb kaebus tunnistada vastuvõetavaks.

B. Sisu

81. Kaebaja kaebas, et puudus tõhus õiguskaitsevahend tema kaebuse jaoks

ebamõistlikult pika menetluse peale.

82. Riik väitis, et kaebajal oli võimalik nõuda hüvitist ebamõistlikult pika menetluse eest (vt punkti 59 eespool).

83. EIK kordab, et artikkel 13 tagab tõhusa õiguskaitsevahendi riigivõimude ees, kui artikli 6 lõikes 1 sätestatud nõuet arutada asja mõistliku aja jooksul on väidetavalt rikutud (vt *Kudla vs. Poola* [suurkoda], nr 30210/96, punkt 156, EIK 2000-XI).

84. Käesolevas asjas on EIK juba leidnud, et kaebaja käsutuses ei olnud tõhusat õiguskaitsevahendit, mida ta oleks pidanud ammendama (vt punkte 60–65 eespool). See järeldus kehtib ka konventsiooni artikli 13 kohta.

85. Seetõttu leiab EIK, et käesolevas asjas on konventsiooni artiklit 13 rikutud, kuna riigisisises õiguses puudus õiguskaitsevahend, mille alusel oleks kaebajal olnud võimalik saavutada otsustus, millega oleks kinnitatud tema õigust asja arutamisele mõistliku aja jooksul, nagu on ette nähtud konventsiooni artikli 6 lõikes 1.

III. MUUD KONVENTSIOONI VÄIDETAVAD RIKKUMISED

86. Lõpetuseks esitas kaebaja seoses kõnealuse tsiviilmenetlusega veel mitu kaebust. Ta tugines konventsiooni artiklitele 1 ja 3 ning artikli 6 lõikele 1 ja konventsiooni protokollile nr 1 artiklile 1 ning protokollile nr 7 artiklile 5. Kuid võttes arvesse kogu EIK-i käsutuses olevat materjali ning ulatuses, milles nende kaebuste läbivaatamine on EIK-i pädevuses, leiab kohus, et materjalist ei nähtu, et konventsioonis või selle protokollides sätestatud õigusi ja vabadusi oleks rikutud. Eeltoodu tõttu on kaebuse see osa ilmselgelt põhjendamatu ja tuleb jätta konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a ja lõike 4 kohaselt läbi vaatamata.

IV. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

87. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

„Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle protokolli on rikutud ja konventsiooniosalise õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajaduse korral määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.”

A. Kahju

88. Kaebaja nõudis 113 010.30 eurot varalise kahju eest. Nimetatud summa koosnes peamiselt kaebajale kuuluvast osast tema ja tema endise abikaasa äriühingust saadavatest dividendidest, mida ta ei olnud saanud, ja intressist. Samuti nõudis ta 7080 eurot mittevaralise kahju hüvitiseks ebamõistlikult pika menetlusega põhjustatud kannatuste eest.

89. Riik leidis, et kaebaja varalise kahju hüvitise nõue ei ole seotud menetluse pikkusega. Mittevaralise kahju hüvitise kohta kordas riik, et tsiviilmenetlus oli nii pikk suuresti kaebaja enda tegevuse tõttu, mistõttu ei saa riiki süüdistada väidetavates kannatustes.

90. EIK ei näe tuvastatud rikkumise ja väidetava varalise kahju vahel põhjuslikku seost, mistõttu jätab EIK nõude rahuldamata. Teisest küljest tunnistab EIK, et kaebaja on pidanud mõningal määral taluma menetluse pikkusest tulenevaid kannatusi ja frustratsiooni. Õiglase hinnangu alusel mõistab EIK kaebaja kasuks mittevaralise kahju hüvitiseks välja 3400 eurot, millele lisanduvad kõik kaebaja eest tasutavad maksud.

B. Kulud

91. Kaebaja nõudis ka 37 371.32 eurot riigisisestest kohtutes ja 1242.38 eurot EIK-is kantud kulude katteks. Lisaks nõudis ta 23 329.19 eurot kohtukuludega seotud saamata jäänud tulu eest (*lucrum cessans*) ja väitis, et riigisisese menetluse kulude tasumiseks laenatud summad ulatuvad 22 729.67 euroni.

92. Riik leidis, et riigisiseses menetluses kantud kulud ja makstud tasud ei ole seotud kaebusega menetluse pikkuse peale ning ei ole seega asjakohased. Riik leidis veel, et kaebaja väited raha laenamise kohta on alusetud ning selline kulu ei ole vajalik. Lõpetuseks leidis riik, et EIK-is kantud kulud on ülemäärased ja kuna konventsiooni ei ole kaebaja suhtes rikutud, puudub alus hüvitise väljamõistmiseks.

93. Võttes arvesse EIK-i käsutuses olevaid dokumente ja kohtupraktikat, jätab EIK riigisiseses menetluses kantud kulude hüvitamise nõude rahuldamata ja peab mõistlikuks mõista kaebaja kasuks välja 1000 eurot EIK-is kantud kulude katteks, millele lisanduvad kõik kaebaja eest tasutavad maksud.

C. Viivis

94. EIK peab kohaseks viivise määra sidumist Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääraga, mida suurendatakse kolme protsendipunkti võrra.

EELTOODUST LÄHTUDES KOHUS ÜHEHÄÄLSELT

1. *tunnistab* kaebuse seoses ebamõistlikult pika menetluse ja vastavate õiguskaitsevahendite puudumisega vastuvõetavateks ning kaebuse ülejäänud osa vastuvõetamatuks;
2. *leiab*, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 on rikutud;
3. *leiab*, et konventsiooni artiklit 13 on rikutud;
4. *leiab*,
 - (a) et vastustajariik peab kaebajale maksma kolme kuu jooksul alljärgnevad summad:
 - (i) 3400 (kolm tuhat nelisada) eurot ja sellele lisanduvad võimalikud maksud mittevaralise kahju eest;
 - (ii) 1000 (tuhat) eurot ja sellele lisanduvad võimalikud maksud kulude katteks;
 - (b) eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb eespool nimetatud summadel maksta viivist määra järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäärale suurendatuna kolme protsendipunkti võrra;
5. *jätab* rahuldamata kaebaja ülejäänud õiglase hüvitise nõude.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 13. märtsil 2014 kohtureeglite 77. reegli lõigete 2 ja 3 kohaselt.

André Wampach
Sekretäri asetäitja

Khanlar Hajiyev
Esimees